

Edansaa'n Awwaado

Leveled

Hadiyyisa

Ku qanannaaxxi hara'mash kitaab Yu.Es.Ay.Di (USAID)eennsi siidamukki diinaxxi hara'matinne, Seev Ze Childireeninne (Save the Children), Losa'n Ministeerinnee Dabuuphphi Giir Giichchi Gassi Losa'n biiro'innnee maqirem angejjinne guda koobamukko.

2009 H.D

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Save the Children

The CC By license lets others distribute, adjust, and build upon this work, for free or commercially, as long as credit is given to the original creation. However, any changes from the original must be indicated.

For more info please refer: <https://creativecommons.org/licenses/>

Edansaa'n Awwaado

Baxxanchi 4

Saanti 24

Leveled

Losisaanchina/ona Tiissiishsha

Ku hara'mash qanannaaxxi kitaab gudukki horoor sawwit ciilluwwi qanannaaxxi xanato fuu'lisimminatte. Ka kitaaba awwaaxximmiinse gaassinaa ciilluwwa gaafaassimina kitaabo'ommi horoor sawwite caakkisimmi hasisookko. Misilluwwi amadu sawwitenne ciilluwwi maqire atoorarimmi qanannaato fuu'lisooahaannooma qoossimmi hasisa. Losaan kitaabo'ooma qanannaa'amaa lasonne xa'michchuwwina dabachcha uwwameena xanamuda'e qoossimmi niinnise egeramoohane.

Qanannaaxxi Illaqqi Xa'michchuwwa

1. Edansaa yimmi mayyimma.
2. Manni qee'l beyyonne yoo manninne mahinne edamoo?

Usheexxat 1: Poosta'i Asso Massimma

Manchi beet qeeraa'l doolliinse ki'isaa ka doolle afeebe'e mat beyyiinse muli beyyo asse'eenaa sawwite daba'lamseenaa awwaaxxoo luwwi bashila. Illageen doolle sawwite daba'lamakkeena awwaxxakkam luwwi kadoollaaniinse araaq annanna. Siidakkama assim dassaa afookko. Mat daqiiqanne wocakkamok mat saantii shiqoo ayyaamo massam hee'ukko.

Ee bikkina heechchim lasgat hee'ukko. Ka jor heechchiinse fireena manchi beet araaq yakite issam hee'ukko. Mat asso gaaggabakka'a afisakko'i beelas odim hasakkam luwwa qaqqiso baxonne hosisimmina araaq hawwisam hee'ukko. Manni ixxena hasiso muraado gundi ammanenne siideena xanam hee'ukkoyyo. Afoo hawwom la'akka'a sholliisimmina macceesimma hoogookko.

Swwitee quuxoo qaqisonne aa'akkeena xanimmi
siidisoo eroommi yookko. Kuk odim mannika sawwite
haraassaa lachchina googo fooqaa'aakko. Dut
lomman kadoollenne edansaan uwwoo awwaado
lobakata maalalookko. Matmat keen hanqi ihukkisam
amma'neena hoogookko. Lasgat edansaan uwwam
he'ukki awwaad hoffan hee'u bikkina mat sawwite
manninaa qeeraa'l beyyinaa afisimmi lobakata
hawwisam hee'ukko. Ka doollenne hundem beyyom
matemaage asso afisakkeena xanakkammo. Edansaan
kadoollenne siidisoo awwaad maalalisiikko.

Gaassi doolle minaadab la'ona hasakkam adi'l seera
meer yoo beyyo maraa kurona, manna doo'lakka'a
qeeraa'l bicci ludonne labasa karaaka'a meer
wo'maa uulloo ammane sagara haraassaa ka firu
seera mannina macceesona "ululu ululu " yaa kuram
hee'ukko. Ka'isinne macceesukkok mullaannina
woshsha afisam hee'ukko. Ka doollenne firu
seera hundam xambi kitaabanne, iraadoonannee
televizhiinannee wocakka'a la'isimmi horem
sholle'aalla.

Ka doollenne silkinne,emeelinnee faaksinnee woshsha qaqqiso macceesimmina matemaage hafachchanne binnaa’akkamo. Gaasso doolle anno’i qee’l beyyo mannina haareechchi luwwa macceesiseena lob xurumbam fugookko. Kukim mat haareechchi luwwi qooccemukkisa kuroo mare’e bagaan mah ihuda’e xassaa kuroobee’ane. Ka sagara macceesukeen mullaanina xa’michcha hincaa’ukkuuyye woshshooma goosseena yakookko. Ka doollenne woshsha xasseena hasu manni ee yoo beyyonnem manna silikinne xa’maa qaqisome la’ookko.

Mat beyyonne hee’oo manchonne afu hawwo ayyi qee’l beyyonnem yoo manchina silka aphphisaa kuroohaare ixxim ee yoo beyyiinse ki’oo’nem dabara sawwite kurookko. Kuk moo’isookkok amman bi’oo’ne taakke’akka’a hawwakkoo’nem howwo sholliisimma. Kobi’lshshina, Mishaamo yakkam beet ixxi abbayyo wocisu aphphisaa shawwanne yoo ixxi abbayyo wocisukkaare, “Haloo” yukko. Mishaam abbaayyo “xummannihe?” yukko. Abbayyim dinata baankinne asse’aammo mattaa aa’ee yaa daqqiiqanne kuraa urukko.

Usheexxat 2: Silka aphphisakkam beyyo

Mat uullanne, mat losaanchi yuniversite'enne losam hee'ukko. Abaroosina xummaato assikitaabo poosta'i mininne asse'ukko. Ku asse'u assikitaab afaa daba'leena qeeraa'l ammane massam hee'ukko. Ku beet losano guullaa Itophphe'iinse bii'l uulla maraa silka aphphisaa abaroosa atoorassukko. Mat ayyaamo odim Waachcha'm Beero'iinse hoffi abbaayyina silka aphphisakko'o. Ku beet liiramaa osarukkuuyyi wocisukko. "Kuk maalalsiso doolle. Niyyanno'i kaka moo'oo'n lehaa beeddukko" yakka'a ama wocakko'o.

Ilmuchcho landichcho ka atoorachcha macceessa'a, "Abba ni mine hundim silka aphphisaa wocisoolla. Iina mahim bee'e. Silki yookeen wocisamoohaare an araaq quluxoomuulla" yito'o. Anni, "I lande at ooshshichchotte. Oos lelloo lello lelle. Malaayyi xanoo baxom baxe bagaan, silkinne wocisso quux bee'e"yakka'a suume amadiisakko'o.

“Gundi amma’n lasage,abbaayyi, “kiinam an bitaa’oommo”yukkaare abaroos hundim osaramukko. Iseense lophphitam aayya “I munxuruusa ! silka aa’akkona hassaate? qaqqiso li’leena dar dara fittaa Waa’a uunxe” yito’aare, hundim odim ka ka ka yamaa osaramukko. “Hundim eesenne kaballa osallehe bagaan, mat doollina hinkido’i luwwi waarooda’e Wa’a la’ookko. Anim li’aa afeena xanoommo” yito’o.

Ise gudaanchi ikkam annabbaayyi landichcho ee landichchi beyyo matta’a, “Iyyaayya kiina mah hawwisaate? Neeso’i losa’n mine wixxinaa iraadoona macceensoommisa kukeen hanno la’ookko! yito’aare, at wocci luwwa ku keen macceesamuta’n eran hee’ukko” yito’o. “Iraadooninne kurakkam luwwi hundim iima’n hafachchinne uulli hundam sekondanne affaa macceesamoo’is maalalakkam aganna”. yito’aare” ka gooto’i annabbaayyi landichchoka suumee horooree amadamaa moo’amukko. Ka lamem landam maasse’amaa galaxxamukko. Landim liiramamaa osaramukko.

Heer uullanne annanni annanni bax oodo'onne
yoo mannaa quuxoo mateeyyanne afuurakka'a
atoorarakkamaannisa issaa hincaa'oo edansaan
ka doollenne mannika heechcha makkisaakko. Sor
hiinchiinse illageen Deettaam, lob abbaayyo moo'eena
Addis Ababa marukko. Qee'l beyyo ihaa xummaato
macceeseena xanoo goog horem bee'ukkaarette.

Ka lob abbaayyi bikkina maham macceesoo'nem
uulli hiimukko ka hanenne iffiisakko'i carqaa hoora
midaadonne yoo beyyo maxxaarinne nakkaa illagenne
yoo beyyome muquqaa maxxaarinne ihaakkoo beyyo
aad woronne xishshaa'ukko. Kaka awwonaa sagara
iimaa'a wocoo manchi woshsha hane hanenne
wo'isa dunukko. Hoffi qaxxi amane wocaa lasage,
annanni ananni hagar yoo misilluwwi awwo'namaa
waarukkuuyyii marukkuuyyii moo'amukko. Deettaam
aqo fooqaa'aa ille xuxxaa'a affuuru beyyome
qoossoo'n moo'ukko. Kaka ambeet moo'aa "Deete!
Televizhiina moo'laa laqqoobee bikkina araqa
maalalitittiisa la'ummo" yukko.

Usheexxat 3: Oos televizhiina moo'ukkuuyyi

Deettaam Abbayyi, “ Deettee, Ku manni hundim hanno afuuraate wocookkok?” yaa xa'mukko.

Deettaam, “An la'oomoyyo” yukko. Ka televizhiina afuuraakkam beyyi bee'e. Misilii macceessitti sagarii hundim ayyarinne waara televizhii'n woro aagookko. Ee woro yoo sagaraa misilaa edamsaa macceesisona isso shibo'uwwinne ihaatette” yukko. Ihona bagaan, Deettamina aagu luwwi hoffane. Mat saanta affuraa lasage, lobakat luwwa qoossa la'ukko. Mat beyyo wocakko'i luwwa qee'l uullanne yoo keen hundim moo'eenaa macceeseenaa xanoo'isam qoossukko.

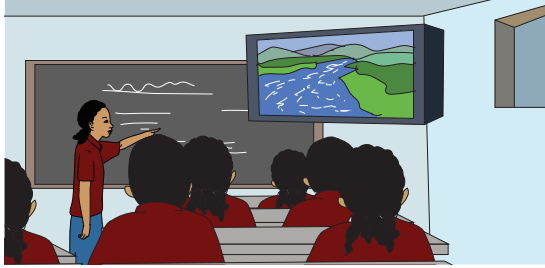
Ka misilaa sagaraa mat issakka'a mannik sawwite minaadabina hincaa'immi tekinooolooje'i qooccu haabaam luwwiinse mato. Kannina odim shooto'i ihookkok elektiriika. Elektiriik bee'ulas ku haabaam luwwi hundim moo'iseenaa macceeciseenaa xanooyyo. Elektiriikii tekinooloji'ii amaa ifichchoo ihaa maroohane.

Ka doollenne moo'akku'uuyyee macceesakku'uuyyee edamakkam googiinse mat viide'o konfiraansaa yakkamanne. Kukim awwaadookkok mat ihaakkoo quuxonne annanni annanni beyyo yoo manna ee yoo beyyonnem ihaakka'a atooraronaa issoohane. Hundinam eekka moo'aatii macceesaatii dabachchaa sawwitee uwwookko.

Ka'isinne qee'l beyyonne yookeen matem beyyonne ihaa gadanonne yoo mannisa moo'amukkuuyyi wocimmii macceesimmii hinkaa'na liiramsoo? Fayya'oo'm baxo baxoo mixxeelluwwi (dokkotolluwwi) ka viido'o awwaaxxaa atoorarukkuuyyee sawwite daba'lamukkuuyyee uwwoo awwaad lobakata liiransookko. Ka doollenne aagubee luwwa malinne baxim afisoo huushamchiinse gatakkam qooroom haraarukkuuyyi waaroolla. Losa'n minenne ka misilinne moo'akkaa wocakkuuyyi kurakkam googo awwaaxxakka'a losano losisimmi baxonne hosaa hee'ukko. Mat losisaanchi ee lasa'n hagara Itophphe'i losa'n mine ee baxxanchi gaba'l losaanina hundinam losisookko.

Ihukaarem yoo hawwim lobakata. Elektiriik bi'oohaare losan uullookko. Mullikeen hundiinsem shiqoo hawwi qooccamookkok viidio'o konfiraansannette. Kanninam mashka'i ihookkok ee moo'amu luwwa axisakkeena xanakkam goog xuqqi ihubikkinatte. Ka ammane moo'amookeenise mat viidi'o konfiraansa. viidi'o konfiraansanne mannik xig lophphookko. Dut keeno diriir amadaa qubbaa diriirookkoka moo'akkamo. Dut keen odim suume amaxxaa ille xuxxa'aa badisoo'isa moo'ookko.

Ka moo'akkam luwwanne misilaa wocaa mateeyyanne hincaa'ookeen duta; televiizhin, pilazima, filmaa mulli keenoome. Filmik hagar duta. Ihonabagaan, hundam edookkok moo'akku'uuyye macceesimma. Ossinaa qoor manninaa hincoo luwwi lobakat liiransoo keeno. Oos osarimmaa fangayyimaa hasamookko. Qeeraa'l ammane masso kee'maa'l luwwi hindim hasisooyyo. Tomiinse onti hiinchiinse hoffe'oo umur yookeenina muggisoo hantaaro, mogakka'a manna shimma, bogakka'a mannika diinate aa'ima, dimbisoo alkoolaam agga, jor aalo'o qooccoo caataa mullikeenoo hincaa'im hasisooyyo.

Usheexxat 4: Pilaazima’inne Losano uwwimma

Ka doollenne filma moo’oo mannik xig ballina ballina edukkuuyyi marolla. Ka filma baxaa bitesoo keenim diinate siideena manna heeroo googim bashila.

Filmaa viidi’oo moo’akkam minnewwim beyyi hundannem fuqaakko. Oos losa’n mine marimma uraa kannonne huushamimmi yookko. Luxxi gaba’l losaaninaa ciilluwwinaa liiramaa losona hara’moo filma moo’ukkuuyyi losisimmi, oos losano ceemaa lalleena biira mareena yookki mixano gatisoohane. Losu luwwam qaqqisonne xadeena hoorooko.

Macceesamu luwwiinse moo’amu luwwi qeeraa’l amman afeebe’e tiiramookko. Losa’n mine mareenam liiramookko. Ee losano losimminam ammane afeebe’e quluxamukkuuyye egaramookko. Losa’n miniinse biirannee losa’n mi’n woronnee ka moo’amu filma ki’isamaa atoorarimmi horem gatooyyo. Kido’i moo’akku’uuyyi losisimmi er qoorooma.

Ku edansaa'n goog ka ni doollenne beyyoo ammanee
hasukkisa awwaaxxaa edameenaa dut quuxoome
hasu beyyo asse'eenaa xanoo gada'a haraarisa
fooqaa'aakko. Ka edansaa'n hagalluwwiinse
mat faaksa awwaaximmi googo. Mulli qee'l te'im
abbisonne yoo mannina, xaaxxitina te'im losa'n
minina ee beyyiinse mulli beyyo faaksi mashshinanne
aagisakka'a hasisoo asso beyyi hundinam
kitaabakka'a asse'akkamo. Mulli asse'akkam
beyyonne yoo faaksi maashshiin maham gatisoo'n
fissookko. Ook hinkaa'n liiramsoo?

Olla'a yoo manchina woshsha kurakkeena ihaakkoo
qax ammane egarimmi hee'ookko. Araqa qee'l
beyyiinse horem hofe'o ammane hasakko'i luwwa
siidim hinkaa'na maalalsiisoo? Ka doolli tekinolooje'i
hundinam utub ihaa moo'amookkok elekteriikiinse
siidamoo malaayye. Elektiriik bee'oohaare
tuunsookkok caakki xale'i ihoo'n mulli dut ihoo
edansaa'n awwaadim bee'ookko. Kitaaba inkiirakka'a
mulli mannina asse'akkamo. kuk mannika heechcha
araqa sholliisaakko.

Xambi kitaab uwwoo awwaad horem bashila. Xambi kitaab mashiininne kooboo beyyonne kobisakka'a fissakkamo. Kobisakkam xambi kitaab hagar araq. Uwwoo awwaadim duta. Manni hasoo luwwa la'iseena hasoohaare xambi kitaab firona issookko. Kuk odim ee hasisoo luwwa xambi kitaaba moo'aa qananaa'aa la'ona issoo bikkina mannaa quuxoo edamsaa araq awwaado uwwookko yimma xanakkamo. Qeeraa'l doolliinse ki'isaa haareechcho firu seer Nagaarit xambi kittaabanne kitaabamaa firookko. Hasoo keenim kaka bitaa'aa qeeraa'l doollina afeebe'e awwaaxxookko.

Daddaro moo'oo quuxonne xambi kitaaba firoo luwwa ayyi xigaa xanoo? Manna meraa xambi kitaab qaxa qeeraa'l doolle edansu luwwi bee'e yakkota'n maham tuussiisooyyo. Iraadoonanne kurakko'i la'ishsha xambi kittaaba fintakk'a firoohaare dut luwwina naqaash ihaa hinceena xanookko. Xambi kitaabanne dut lachcha siidisoo losano koobakka'a manni jor luwwiinse gatona baa'yaatakkamo.

Ciilluwwi losa'n minenne awwaaxxoo kitaabbuwwi koobamaa hincookko. Ku kitaabbuwwi saayinsaa teknoolooje'ee manchi beetina hundinam danaanookko. Dut kee'maalli hawwi ka doollenne sholle'ukkok kitaabbuwwiinse siidakko'i lachcha awwaaxximminnette. Suuminne kurakkam luwwi hoffi qax doolli lasage, xadamaa gatim hanqa. Qeeraa'l doolli lasage, manni kitaabamaa yoo luwwa awwaaxxookko. Mat doollenne baxamu aganni muli doolli mannina afookkok koobamu kitaabbuwwinnette.

Kuk beeta'n agannim hee'ooyyo. Saayinsii teknoolooje'im xoo'ookko. Lachchii qooroomii ciggaa buxoomii sibaarii seendaneena xanookko. Kitaabbuwwi higisoo awwaadiinsi araq annanni annanni quuxo kuroo xambi kitaabo'o. ku keen saantanne mat balla te'im ayyaam hundam kitaabamaa minaadabina hincookko. Haareechchi luwwaa quuxoo fintaa hincaa'oo keen ihubikkina ka firu luwwa awwaaxxoo manni egaraa bitaa'aa awwaaxxookko. Losa'n minneewwanne kido'i luwwi hee'uta'n losaan dut luwwa la'ona araqa gaafaassookko.

Usheexxat 5: Xambi kitaaba Qananaa’akku’uuyyi

Manni ka uullanne hee’imma asheeru doolliinse hee’u howwo sholliiseena yakukkuuyyi hee’aakko. Qeeraa’l ammane egerakka’a guullakkam quuxoo sawwitee gundi ammane hoffi diinatem fissaka’a guullimma xanakkamo. Saayinsii teknoolooje’ii ka edamchina awwaadoo mu’uta axisaa hıncaakko.

Ontayyi hiinchi illageen Itophphe’enne mat gassi qooxo’iinse muli gassi qooxo’o hee’oo keenina la’isakkeena mat aganiise shiqoo qax balla egarim hee’ukko. Ka doollenne annanni annanni edansi mu’uta awwaaxxakka’a sawwakko’i quuxoo daqiiqqanne guullimmi xansiisookko. Ku edansi siidisu makka manni awwaaxxona googoo fooqaa’aakko. Ka doollenne minaadabiinse daphphaa maaxamaa hee’oo luwwi hore’em hoffane.

Annanni annanni lachcha soroobimmaa
saarayyimaa caakkisoo saayinsaam googo fintaa
kuroo kitaabbuwwim koobamaakko. Ka doolle
koobim mashiinnuwwa awwaaxxakka'a gudisakko'i
kitaabbuwwi minaadaba edansaa heechcha
makkisaakko. Kiis woronne amadakka'a marakkam
edansi mu'ut kee'maalli hawwo gundi ammane
hasakko'i quuxo qaqqisone guullakkamisa issokko.
Edansi mu'uta hasakko'i beyyo amadakka'a
marakkeena xanakkam doolle amfaammo.

Awwonaa waaroo doollenne mannina yoo gada'i
hinkaa'na makkisoo gada'i yooda'e sawwakkamaarem
hee'im lobakata mixisookko. Ni oos illagee'n doolle
hee'u minaadab tuunsonne hee'ukkisa sawwaa
lobakat qishixxoo'isam ka lasage qaramookeenim
niina qishixxaa woceena xanookko yineena xannoomo.
Lachchi haraarimmi tekinoloje'ii saayinsii odim
qoxxukkuuyyi marookko bagaan afa'laachcha
daba'looyoo yaa dut manni sawwookko. Kuk hanqi ihm
odim gatoo bee'i luwwa. Illage yoo doolli caakka. Ka
caakka hundim haraaraa caakkona isseena yakihona!

Edansaan uwwoo awwaad xigakka'a beeddoobee'ane. Ithonabagaan qooroominne amadakko'i beelas afoo hawwi kee'maalla. Mat kore ayyaranne binnaa'akko'i woshsha, egedakkam goog hoffane. Egadakkeena xanakkota'nem kannina firoo diinat araq miliyoon bira iheena xanookko. Kido'isinni huushamaa firu luwwa minaadab hundim macceeseenaa te'im moo'eenaa xanoo bikkina ka quuxina annichchi ihuk mannanne afoo hawwi muli manninam higaa eeboo xoox guffanne aphphu gii'lisa. Dut luwwa bi'isaa kee'maalli hawwojja qooccookko. Ka edansi mu'uttuwwi gootto'i luwwi bi'uta'nim higisakkam sawwitii quuxii uullookko.

Ka ammane qooccamoo u'namcha moo'akko'i beeta'nii yisiisookko. Ka abbis ammane tommo lamoo losaa guullu oosina gudisakko'i hawweena game'akka'a ayyaranne binnaa'akko'o. Game'u keen ka jor baxo baxeena sawwimmi uulli minaadabina kichche'imma hoogommi ihukkisa moo'isookko. kido luwwa baximmi manni umuranne lellimma ihukkisa lanqaa hundim egerimmi hasisookko.

Xa'michchuwwa

- I. Ka edansaanno yoo horoor woshshanne kitaabamu qanannaato qananaa'laato. Ka qanana'litoka hinkaa'na hindi yitaada'e laqqeena woroon yoo xa'michchuwwa dabare.
  1. Edansa yakkam luwwi minaadabina siidisu horoor horoor luwwa caakkisaa kure.
  2. Lasagat edansimmi googonne kadoolli edansimmi googonne yoo annannaato ki beshshuwwinne ikkaa atoorare.
  3. Ka uullanne edansi bee'uta'n heechchi hinkid ihoo labissoo?
  4. Edansi saayinsinnee teknoloje'innee shiinnaatamaa minaadabina siidisu erooma laso dabaroo luwwi hee'ookko yitaa sawwitoo?

5. At hee'loo beyyone lossoo losa'n minenne
edansaano awwaaxxakkam duuha'i
hinkido'ane?

II. Kannii woroon yoo sagalluwwina labammo
sagalluwwa uwwa.

A. Maaxamaa _____

B. Qoorooma _____

C. Gaassi doolle _____

D. Mu'uta _____

E. Nagaariita _____

III. Ka sagalluwwinne xuunsam woca baxe.

A. Maalalsiisoothane   D. Awwaado

B. Lasgata   E. Tuunsi doolle

C. Waaroo doolle

